

Kasvu ripeytymässä uudestaan – riskit tulevat ulkomailta

Palkansaajien tutkimuslaitoksen ennusteessa vuosille 2002–2003 vienti vauhdittaa Suomen talouskasvua. Epävarmuus kansainvälisen talouden ja viennin elpymisestä on kuitenkin suurta.

Ennuste on julkaistu 27.3.2002

Palkansaajien tutkimuslaitos
Ennusteryhmä

Suomessa odotukset suhdanteiden kohentumisesta ovat yleistyneet. Vaikka selviä merkkejä suhdannetilanteen paranemisesta ei vielä olekaan näkyvillä, kansainvälisen talouden elpymisen vaikutukset alkavat tämän vuoden

aikana tuntua myös Suomessa. Siksi talouskasvu vauhdittuu viennin vetämänä uudestaan. Nousu on kuitenkin suhteellisen vaimeaa, ja kokonaistuotannon kasvuvauhti jää tänä vuonna alle kahteen prosenttiin. Tästä syystä

Palkansaajien tutkimuslaitoksen ennusteryhmään kuuluvat Eero Lehto, Merja Kauhanen, Pekka Sauramo ja Heikki Taimio.

työllisyys vielä heikkenee ja työttömyys kasvaa jonkin verran. Ensi vuonna talouskasvu kuitenkin voimistuu ja alkaa uudestaan parantaa työllisyyttä. Työttömyyden kasvu on siten jäämässä lyhytaikaiseksi.

Kansainvälisten suhdannenäkymien paraneminen johtuu Yhdysvaltojen talouden elpymisestä. Se on alkanut viime syyskuun 11. päivänä tapahtuneiden terrori-iskujen jälkeen odottamatoman nopeasti. Elpymisen voimakkuuteen ja jatkumiseen liittyy kuitenkin paljon epävarmuustekijöitä. On hyvin mahdollista, että Yhdysvalloissa elpyminen jää suhteellisen lyhytaikaiseksi ja talous ajautuu uudelleen taantumaa. Tämä näkyisi myös Suomessa talouskasvun hiipumisena. Siksi ilo kansainvälinen talouden elpymisestä saattaa jäädä lyhytaikaiseksi.

Talous elpyy Yhdysvalloissa – mutta kuinka kauan?

Viime syyskuun 11. päivän jälkeen arviot Yhdysvaltojen talouskehityksestä muuttuivat aiempaa synkemmiksi. Jo ennen terrori-iskua talousnäkymät oli-

vat heikentyneet selvästi, mikä kuvastui erityisesti syvän ja mahdollisesti pitkäaikaisen taantumän sisältäneissä ennusteissa.

Terrori-iskujen jälkeen talous on kuitenkin elpynyt hämmästyttävän nopeasti: supistumisen asemasta kokonaistuotanto kasvoi viime vuoden viimei-

sellä neljänneksellä. Myös ennakoivien indikaattoreiden perusteella näkymät ovat kohentuneet viime aikoina huomattavasti (kuvio 1). Kuluttajien luottamus heikentyi selvästi heti terrori-iskujen jälkeen mutta on sen jälkeen alkanut nousta. Sitä voi vahvistaa myös työllisyysnäkymien parantuminen.

Hyvistä uutisista huolimatta elpymisen jatkuminen on varsin epävarmalla pohjalla. Lähitulevaisuudessa tuotannon kasvu perustuu pitkälti viime vuonna pienentyneiden varastojen täydentämiseen. Investoinnit eivät ole toipuneet. Käyttämätöntä tuotantokapasiteettia onkin 1990-luvun lopun korkeasuhdanteen jäljiltä yllin kyllin. Mitä enemmän tämänhetkisessä elpymisessä on kysymys pelkästään varastojen täydentämiseen perustuvasta varastosyklistä, sitä huterammalla pohjalla Yhdysvaltojen talouden nousu on.

Viime vuonna talouskasvun ylläpitäminen oli Yhdysvalloissa pitkälti kuluttajien (ja julkisen sektorin) varassa. Rahapolitiikan keventäminen on tukenut merkittävästi kotitalouksien kulumahdollisuuksia. Korkotason laskeminen on pienentänyt velkaantuneiden kotitalouksien velanhoitokuluja ja lisännyt kulutukseen käytettävissä olevia tuloja.

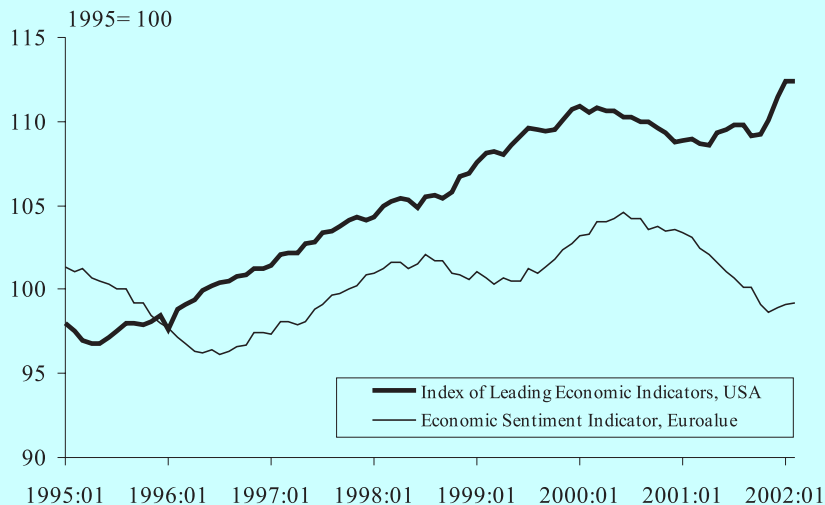
Kysynnän ja tarjonnan tase

	2001 Mrd. euroa	2001 Määrän prosenttimuutos	2002e	2003e
Bruttokansantuote	135,1	0,7	1,6	3,3
Tuonti	42,6	-1,0	1,8	4,0
<i>Kokonaistarjonta</i>	<i>177,7</i>	<i>0,3</i>	<i>1,6</i>	<i>3,5</i>
Vienti	54,5	-0,7	1,5	6,0
Kulutus	96,2	1,5	2,1	2,0
– Yksityinen kulutus	67,6	1,4	2,3	2,2
– Julkinen kulutus	28,6	1,7	1,7	1,5
Investoinnit	26,7	2,1	-1,3	2,6
– Yksityiset investoinnit	23,2	1,8	-1,9	2,5
– Julkiset investoinnit	3,6	3,9	2,4	3,0
Varastojen muutos (ml. tilastollinen ero)	0,3	-0,5	0,2	0,0
<i>Kokonaiskysyntä</i>	<i>177,7</i>	<i>0,3</i>	<i>1,6</i>	<i>3,5</i>

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

TALOUSENNUSTE 2002–2003

Kuvio 1. Kansainvälisiä suhdanneindikaattoreita 1995:01–2002:02

Lähde: Conference Board, Euroopan komissio

Kansainvälinen talous

Kokonaistuotannon määrän kasvu (%)	2001	2002e	2003e
Yhdysvallat	1,1	1,4	2,1
Euro-11	1,5	1,2	2,6
Saksa	0,7	0,7	2,5
Ranska	2,1	1,1	2,6
Italia	1,8	1,1	2,4
Euro-15	1,6	1,3	2,7
Ruotsi	1,2	1,6	3,0
Iso-Britannia	2,4	1,8	2,6
Japani	-0,4	-0,7	1,0
Venäjä	5,0	4,0	5,0

Lähde: BEA, OECD, Palkansaajien tutkimuslaitos

Myös elpymisen jatkuminen ja uuden, pysyväisemmän ripeän kasvun kausi riippuu pitkälti kotitalouksista. Velkaantuminen ei kuitenkaan voi jatkua loputtomasti. Velkaantumisongelman vakavuutta kuvastaa osaltaan vaihtotaseen suuri alijäämä, jonka pienentäminen on välttämätöntä – ennemmin tai myöhemmin. Pakko pienentää velkaantuneisuutta muodostaakin keskeisimmän uhan Yhdysvaltojen talouden elpymisen jatkumiselle.

Arvioimme Yhdysvaltojen kokonaistuotannon elpymisen jatkuvan lähi-

tulevaisuudessa, mutta keskimääräinen kasvu jää kuitenkin tänä vuonna suhteellisen alhaiseksi eli 1,4 prosenttiin. Koska korkotaso on poikkeuksellisen alhainen, keskuspankki kiristää rahapolitiikkaa jo tämän kevään aikana.

Varastojen täydentämisen päättymisen, investointien alhainen taso ja velkaongelmat jarruttavat Yhdysvaltojen talouden elpymistä. Ennustamme kokonaistuotannon kasvavan Yhdysvalloissa ensi vuonna noin 2 prosenttia. Tuolloin nähdään, kuinka kestävällä

pohjalla tämänhetkinen elpyminen on.

Eurooppakin elpyy

Viime vuonna suhdanteet heikkenivät Yhdysvaltojen taantuman takia Euroopassakin selvästi. Laskua vauhdittivat kuitenkin myös puhtaasti eurooppalaiset tekijät. Esimerkiksi Saksassa rakennusinvestoinnit supistuivat tuntuvasti. EU-maissakin talouskasvun ylläpitäminen oli pitkälti kotitalouksien varassa.

Tänä vuonna Yhdysvaltojen talouden elpyminen vetää myös euroalueen nousuun. Merkkeinä tästä ovat jo näkyneet ennakoivien indikaattoreiden (kuvio 1) ja esimerkiksi Saksan teollisuustuotannon kääntyminen nousuun. Koska kokonaistuotanto supistui euroalueella viime vuoden lopulla, sen keskimääräinen kasvu jää kuitenkin viimevuotista alhaisemmaksi eli 1,2 prosenttiin.

Euroopassa voivat edellytykset vakaaseen kasvuun olla osin paremmat kuin Yhdysvalloissa. Eihän esimerkiksi vaihtotaseen epätasapaino ole euroalueella keskeinen kasvun rajoite. Euroalueella talouskasvu vauhdittuu tämän vuoden kuluessa, ja ensi vuonna kokonaistuotanto kasvaa keskimäärin 2,6 prosenttia. Kasvun vauhdittuminen johtaa siihen, että Euroopan keskuspankki alkaa kiristää rahapolitiikkaansa tämän vuoden loppupuolella. Korkotaso nousee kuitenkin selvästi vähemmän kuin Yhdysvalloissa.

Kansainvälisen talouden laskusuhdanne näkyy myös Kaakkois-Aasiassa. Japanin sitkeät talousongelmat jatkuvat, eikä niihin löydy ratkaisua vielä lähitulevaisuudessaakaan. Vaikka Japanin ongelmat ovatkin kotoperäisiä, kansainvälisen talouden pysyvä elpyminen loisi edellytyksiä myös Japanin talouden kohentumiselle.

Suomessa kasvu ripeytyy

Suomessa seitsemän vuotta jatkunut ripeän talouskasvun ajanjakso päättyi

viime vuonna. Kokonaistuotanto kasvoi vain 0,7 prosenttia eli selvästi vähemmän kuin talousennustajat vielä viime vuoden alkupuolella yleisesti ennustivat. Vaikka kansainvälisten suhdanteiden heikkeneminen näkyikin Suomessa jo viime vuoden alussa, kansainvälisen laskusuhdanteen merkitys aliarvioitiin. Monta vuotta jatkuneen nousun asemasta Suomen vienti supistui viime vuonna lähes prosenttiin.

Kokonaistuotannon kehitys oli kuitenkin selvästi kaksijakoista. Tuotanto supistui varsin voimakkaasti vuoden alkupuoliskolla. Tuotannon pohja saavutettiin kesällä, jonka jälkeen se kääntyi uudelleen nousuun. Nousu johtui pitkälti sähköteknisen teollisuuden elpymisestä. Tämä ei kuitenkaan ollut vielä selvä merkki pysyvimmästä vientikysynnän elpymisestä vaan pikemminkin seuraus tilapäisestä, uusien matkapuhelinmallien valmistamista kuvastavasta tarjonnan kasvusta. Tehdasteollisuuden tuotanto väheni viime vuonna keskimäärin lähes 2 prosenttia.

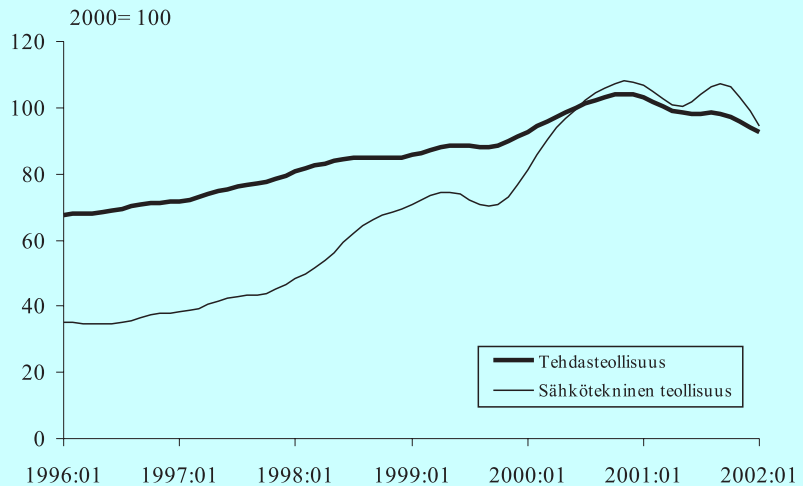
Tänä vuonna kansainvälisten suhdanteiden paraneminen alkaa tuntua myös Suomessa. Viennin elpymisen ansiosta myös kokonaistuotannon kasvu riipyy. Nousu vauhdittuu kuitenkin vasta vuoden jälkipuoliskolla, ja siksi keskimääräinen kasvu jää 1,6 prosenttiin. Myös viennin kasvuvauhti jää alle 2 prosenttiin. Kokonaistuotannon kasvun nopeutuminen näkyy keskimääräisissä luvuissa selvemmin ensi vuonna, jolloin kasvu on 3,3 prosenttia. Sen merkittävin vauhdittaja on vienti, joka lisääntyy 6 prosenttia.

Viime vuonna vientiä supistivat erityisesti sähkötekninen teollisuus ja metsäteollisuus. Tänä vuonna vuorostaan viennin elpyminen näkyy selvimmän näillä toimialoilla. Elpymisestä ei kuitenkaan vielä alkuvuoden aikana ole ollut selviä merkkejä. Viennistä ratkaisevasti riippuvan tehdasteollisuuden tuotanto onkin edelleen supistunut, eikä esimerkiksi sähköteknisen teollisuuden tuotannon viime vuoden loppupuolella alkanut elpyminen osoittautunut pysyväksi (kuviot 2). Keskimääräisiin kasvlukuihin vaikuttaakin lä-

hitulevaisuudessa paljon se, mihin aikaan vuotta elpyminen metsäteollisuudessa ja sähköteknisessä teollisuudessa alkaa.

Koska kansainväliseen talouden elpyminen ei ole vielä pysyvällä pohjalla, myös Suomen viennin uuteen riipymiseen liittyy paljon epävarmuutta.

Kuvio 2. Tuotanto tehdasteollisuudessa ja sähköteknisessä teollisuudessa 1996:1–2002:01

Lähde: Tilastokeskus

Ennusteen keskeisiä lukuja

	2001	2002e	2003e
Työttömyysaste (%)	9,1	9,4	9,3
Työttömät (1 000)	238	246	243
Työlliset (1 000)	2 367	2 363	2 378
Työllisyysaste (%)	68,2	67,9	68,2
Inflaatio, kuluttajahintaindeksi (%)	2,6	1,5	2,0
Ansiotaso, ansiotasoindeksi (%)	4,5	3,4	4,0
Kotitalouksien käytettävissä olevat reaalitytulot (%)	3,0	2,2	2,2
Vaihtotaseen ylijäämä (mrd. euroa)	8,7	7,4	9,1
Kauppataaseen ylijäämä (mrd. euroa)	14,2	13,0	14,4
Valtiontalouden rahoitusylijäämä			
mrd. euroa	2,5	1,3	1,3
% bkt:sta	1,9	0,9	0,9
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä			
mrd. euroa	6,6	5,1	5,3
% bkt:sta	4,9	3,7	3,7
Velkaantumisaste (Emu-velka)			
% bkt:sta	43,6	43,0	40,4
Lyhyet korot (3 kk:n euribor)	4,3	3,6	4,5
Pitkät korot (valtion obligaatiot, 10 v.)	5,0	5,6	6,2

Lähde: Tilastokeskus, Suomen Pankki, Palkansaajien tutkimuslaitos

TALOUSENNUSTE 2002–2003

Perusedellytykset viennin tuntuvalle kasvulle ovat kuitenkin erittäin hyvät. Vientiyriyten keskimääräinen kilpailukyky on erinomainen, ja kapasiteettia on riittävästi.

Yksi syy tuotannon suhteellisen hitaaseen elpymiseen on investointitoiminnan laimeus. Asuinrakentamisen supistuminen jatkuu vielä tänä vuonna, mutta käänne parempaan tapahtuu vuoden loppupuolella. Muussa talonrakentamisessa viimevuotinen kasvu muuttuu laskuksi toimistorakentamisen sekä teollisuus- ja varastorakentamisen supistumisen vuoksi. Vain maa- ja vesirakentamisessa investoinnit kasvavat. Myös kone- ja laiteinvestoinnit supistuvat. Teollisuudessa tuotantokapasiteettia on runsaasti käyttämättä, eikä yleinen suhdannetilannekaan kannusta koneiden ja laitteiden hankkimiseen. Kokonaisuudessaan yksityiset investoinnit supistuvat tänä vuonna noin 2 prosenttia. Ensi vuonna myös investointitoiminta vilkastuu. Rakentaminen piristyy, ja myös koneita ja laitteita hankitaan tämänvuotista enemmän. Yksityiset investoinnit lisääntyvät noin 3 prosenttia.

Kulutus kasvaa vakaasti

Viime vuonna kotitalouksien ostamien tavaroiden ja palvelusten määrä kasvoi yllättävän vähän eli vain 1,4 prosenttia. Näin pieni kasvu sisältää selvähkön säästämistason nousun, sillä kotitalouksien käytettävissä olevat reaalitytulot lisääntyivät kuitenkin lähes 3 prosenttia.

Kulutuksen kasvua hidasti erityisesti kestokulutushyödykkeiden hankintojen voimakas supistuminen. Se johtui lähinnä autokaupan rajusta vähenemisestä, jonka taustalla oli auton ostoa harkitsevien epätietoisuus autoverotuksen tulevasta tasosta. Kestokulutushyödykkeiden kysynnän laimeus kuvasti osaltaan myös kotitalouksien heikentynyttä luottamusta tulevaisuuteen, mikä näkyi Tilastokeskuksen kuluttajabarometrissa erityisesti viime vuoden alkupuolella. Toisaalta korkotason las-

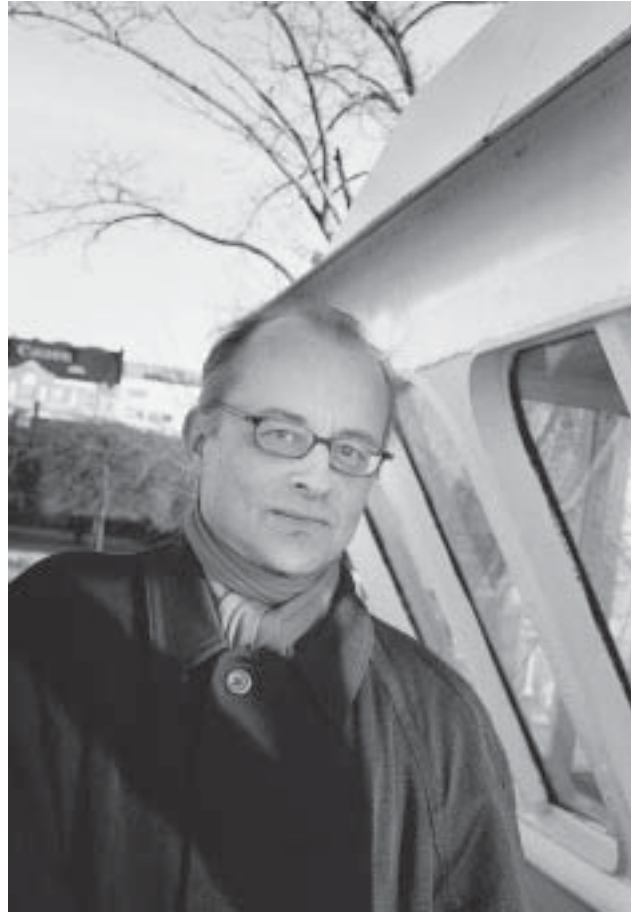
ku rohkaisi kotitalouksia asuntojen hankkimiseen. Asuntokauppa kävi vilkkaana erityisesti pääkaupunkiseudulla. Viime kuukausina kuluttajien luottamus tulevaisuuteen on noussut.

Tänä vuonna yksityinen kulutus kasvaa 2,3 prosenttia. Kasvu noudattelee pitkälti kotitalouksien ostovoiman kasvua. Autoverotukseen liittyneen epävarmuuden väheneminen ei välttämättä näy uusien autojen myynnin selvänä kasvuna. Onhan mahdollista, että lähitulevaisuudessa uudet autot kallistuvat verrattuna käytettyihin autoihin. Tämä saattaa vilkastuttaa käytettyjen autojen hankintoja vielä nykyisestään.

Ensi vuonna yksityinen kulutus kasvaa suunnilleen tämänvuotista vauhtia. Koska kasvu ei ole erityisen voimakasta kumpanakaan vuonna, yksityisellä kulutuksella on lähinnä tuotannon kasvun ylläpitäjän eikä vauhdittajan rooli. Kuten talouskasvun hidastuminen myös sen ripeytyminen seuraa pitkälti viennin kehitystä.

Uusi tuporatkaisu muovaa palkkakehitystä

Kuluvana vuonna kotitalouksien ostovoima kasvaa hieman yli 2 prosenttia. Koska työllisyys heikkenee jonkin verran, palkansaajien yhteenlaskettuja palkkoja kuvaava palkkasumma kasvaa selvästi viimevuotista hitaammin. Ostovoiman nousu perustuukin tänä

Ennustepäällikkö Pekka Sauramo näkee sekä Suomen nykyisen taantuman että siitä elpymisen hyvin pitkälti vientijohteisina ilmiöinä.

vuonna palkankorotuksiin ja verotukseen kevenemisen. Palkansaajien keskimääräinen ansiotaso nousee 3,4 prosenttia. Siitä sopimuskorotusten osuus on 2,5 prosenttiyksikköä. Liukumat nostavat palkkoja vajaan prosenttiyksikön verran.

Vielä tänä vuonna ansiotason nousu määräytyy pitkälti tulopoliittiseen kokonaisratkaisuun sisältyvien palkankorotusten perusteella. Koska nykyinen sopimuskausi päättyy ensi vuoden tammikuun lopulla, palkankorotusten yleislinja ensi vuoden osalta on vielä täysin avoin.

Kuluvan vuoden aikana käytettyjen puheenvuorojen perusteella on mahdollista päätellä, minkälaiseksi seuraava tulopoliittinen kierros muotoutuu. Toistaiseksi olemassa olevan tiedon

perusteella ei vielä voi ennakoida, syn-tykö uusi kokonaisratkaisu vai ei. On myös mahdotonta sanoa, kasvattavako veronkevennykset palkansaajien ostovoimaa ensi vuonna.

Koska tilanne on toistaiseksi epäselvä – eikä eduskunnassa käyty keskustelu sairausvakuutusmaksusta ole ainakaan selventänyt asetelmia – lähdemme siitä, että tuloverotuksen taso pysyy ensi vuonna suunnilleen tämänvuotisella tasolla. Siten palkansaajien ostovoima määräytyy palkankorotusten, inflaation ja työllisyyden kehityksen perusteella.

Arvioimme palkansaajien keskimääräisen ansiotason nousevan ensi vuonna noin 4 prosenttia. Keskiansiot kohoaisivat ensi vuonna siten hieman vähemmän kuin viime vuonna mutta hieman enemmän kuin tänä vuonna. Kotitalouksien käytettävissä olevat reaalitytulot kasvaisivat suunnilleen saman verran kuin tänä vuonna eli hieman yli 2 prosenttia.

Vaikka talouskasvun hidastuminen heikensikin yritysten keskimääräistä kannattavuutta viime vuonna jonkin verran, niiden kannattavuus pysyi hyvänä. Kasvun hidastuminen johti myös siihen, että palkansaajien saama osuus kansantulosta kohosi jonkin verran (kuvio 3). Koska palkkojen osuus laski vuonna 2000 selvästi, nousu merkitsi palaamista suunnilleen vuoden 1999 tasolle. Tänä vuonna palkkojen osuus pysyy suunnilleen viimevuotisella tasolla. Ensi vuonna talouskasvun ripeytyminen alentaa palkkojen osuutta uudelleen. Siksi yritysten keskimääräinen kannattavuus pysyy hyvänä.

Inflaatio pysyy matalana

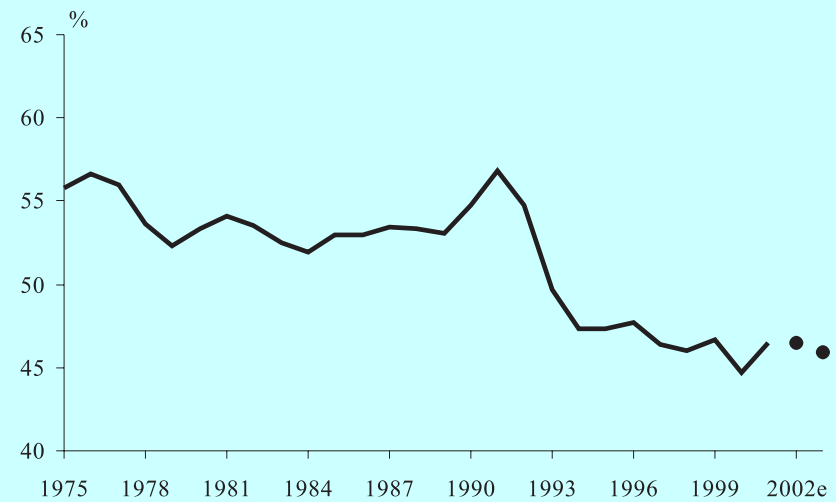
Vuonna 2000 palkansaajien reaaliansioiden nousu jäi varsin alhaiseksi, koska inflaatio kiihtyi yllättävästi. Sen tähden palkansaajajärjestöt pitivätkin tärkeänä, että kokonaisratkaisuun sisällytetään indeksiehto. Viime vuoden alkupuolella inflaatio olikin ripeätä ja indeksiehton laukeaminen oli mahdol-

lista. Vielä syys-lokakuussakaan ei ollut varmaa, laukeaako indeksiehto vai ei. Vuoden loppukuukausina inflaatio kuitenkin hidastui, eikä kuluttajain-
tojen kallistuminen antanut aihetta nostaa palkkoja.

Tänä vuonna inflaatio hidastuu ja elinkustannukset kallistuvat keskimäärin 1,5 prosenttia. Kustannusten nousu

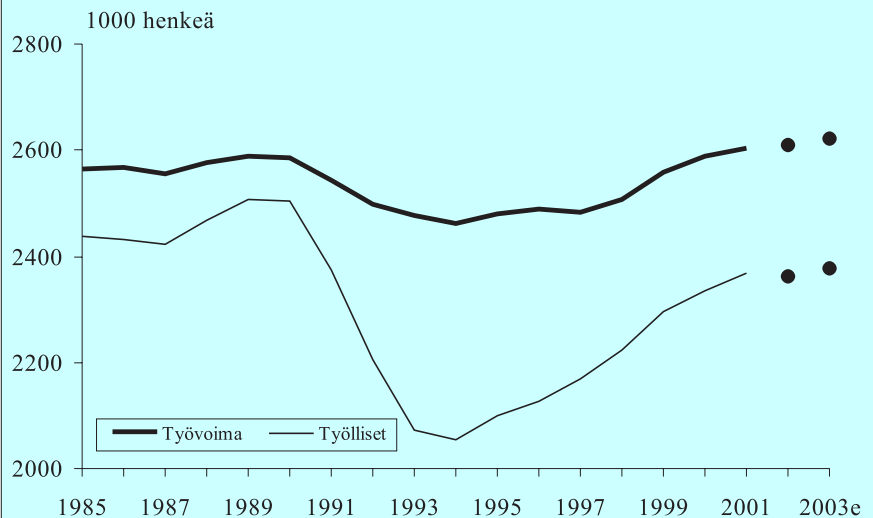
pysyy suhteellisen vähäisenä, eivätkä muutkaan erityistekijät, esimerkiksi käteiseuron käyttöön otto, vaikuta oleellisesti hintakehitykseen. Sen sijaan ensi vuonna inflaatio kiihtyy jonkin verran. Kansainvälisen talouden elpyminen nostaa raaka-aineiden ja tuotantotarvikkeiden hintoja, mikä näkyy myös Suomessa tuontihintojen nousu-

Kuvio 3. Työn ja pääoman välisen tulonjaon kehitys yksityisellä sektorilla 1975–2003

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

Kuvio 4. Työvoiman tarjonta ja työllisyys 1985–2003

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

TALOUSENNUSTE 2002–2003

na. Myös korkotason kohoaminen lisää elinkustannuksia.

Työttömyyden nousu jää lyhytaikaiseksi

Vaikka talouskasvu hidastuikin viime vuonna selvästi, työllisyyden paraneminen jatkui: työllisten määrä nousi 32 000 hengellä, ja työllisyysaste eli työllisten osuus 15–64-vuotiaasta väestöstä nousi 68,2 prosenttiin. Palkansaajien määrä kasvoi noin 44 000 hengellä. Tuotannon kasvuvauhdin hidastuminen näkyi kuitenkin viime vuoden loppupuoliskolla työllisyyden kasvuvauhdin hidastumisena joskaan ei vielä työllisyyden suoranaisten laskuna. Yritysten hyvänä säilynyt kannattavuus ja odotukset laskusuhdanteen jäämisestä lyhyeksi ovat toistaiseksi hillinneet tuntuvia irtisanomisia vientiteollisuudessa, jossa tuotanto on supistunut voimakkaimmin. Lisäksi kotimainen kysyntä on ylläpitänyt työllisyyttä palvelusektorilla.

Työpanoksen sopeuttaminen tuotannon muutoksiin onkin näkynyt irtisanomisia selvemmin tehtyjen työtuntien supistumisena sekä lomautusten määrän kasvuna. Tänä vuonna työllisten määrä kääntyy hienoiseen laskuun, mutta ensi vuonna talouskasvun nopeutuminen alkaa jälleen lisätä työvoiman kysyntää. Jos kansainvälisen talouden elpyminen ei toteudu odotetulla tavalla, työllisyyskehitys voi olla ennusteajaksolla selvästikin ennakoitua synkempää.

Tänä vuonna työvoiman kysyntä heikkenee muun muassa teollisuudessa ja rakentamisessa. Työllisten määrä jatkaa laskuaan myös maa- ja metsätaloudessa. Työvoiman kysyntää ylläpitää palvelusektori, jossa työpaikkoja syntyy eniten liike-elämän palveluihin sekä julkisiin ja muihin palveluihin.

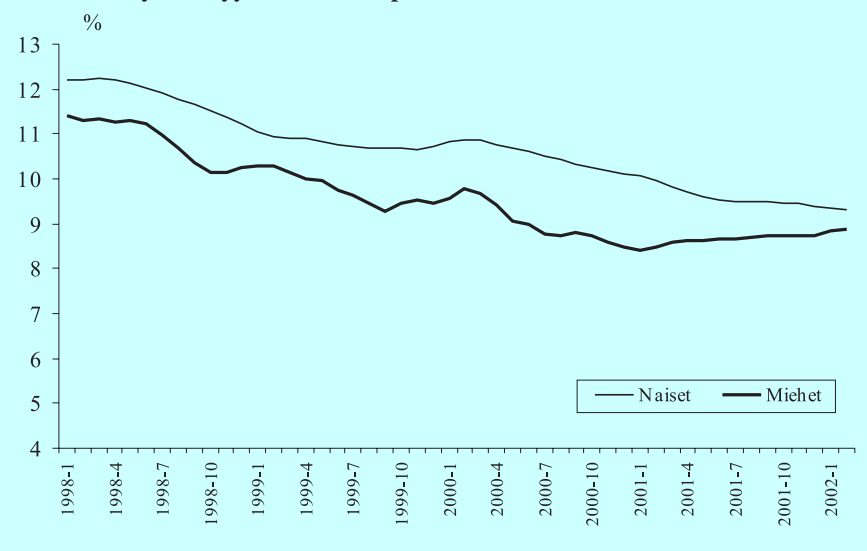
Työllisyyden lisäksi myös työvoiman tarjonta muovaa työttömyyden kehitystä suhdannekäänteissä. Tänä vuonna työvoiman tarjonnan kasvu hidastuu viimevuotisesta, jolloin työmarkkinoille tuli 16 000 uutta työnhakijaa

ja työvoimaan kuului 67,2 prosenttia 15–74-vuotiaasta väestöstä. Ensi vuonna työvoiman tarjonta kasvaa noin puolen prosentin vauhdilla.

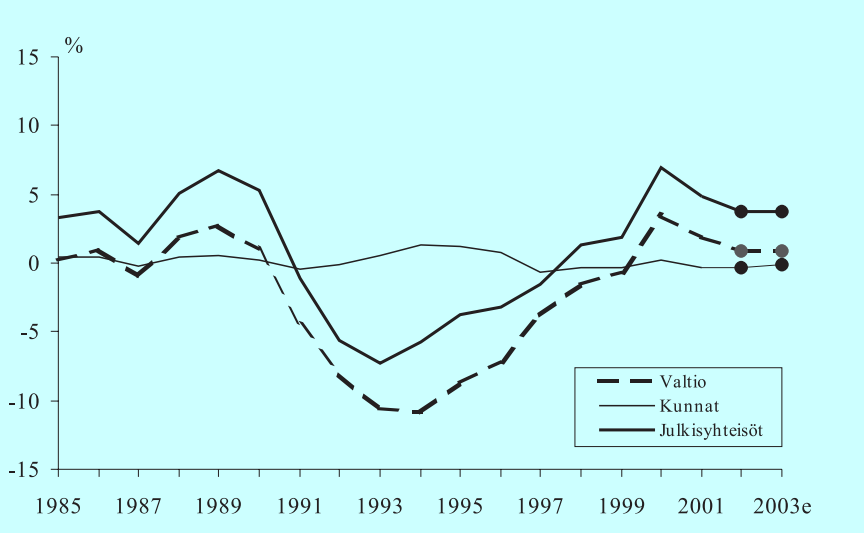
Tuotannon kasvuvauhdin selvä hidastuminen näkyi työttömien kausitasoitettujen määrän ja työttömyysasteen laskun pysähtymisenä viime vuoden heinäkuussa. Vuoteen 2000 verrattuna työttömien määrä kuitenkin vielä ale-

ni 15 000 hengellä, ja keskimääräinen työttömyysaste laski 0,7 prosenttiyksiköllä 9,1 prosenttiin. Tänä vuonna työttömyys kääntyy lievään nousuun ja työttömyysaste nousee 9,4 prosenttiin. Työttömiä on keskimäärin 246 000. Ensi vuonna työttömyysaste laskee 9,3 prosenttiin. Siten työttömyyden nousu on jäämässä lyhytaikaiseksi ilmiöksi.

Kuvio 5. Työttömyysasteet sukupuolittain, trendi 1989:01–2002:02

Kuvio 6. Valtion, kuntien ja julkisyhteisöjen rahoitusylijäämän osuus bruttokansantuotteesta

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

Suhdannelasku on näkynyt erityisesti nuorten ja miesten työllisyydessä

Suhdanteiden heikkeneminen näkyi viime vuonna erityisesti nuorten eli alle 25-vuotiaiden työmarkkina-asemassa: työllisyys heikkeni ja nuorisotyöttömyys kääntyi nousuun. Nuorisotyöttömyyden kasvua hillitsee lähitulevaisuudessa nuorten työvoiman tarjonnan lasku, joka johtuu muun muassa opiskelijoiden työssäkäynnin vähentymisestä.

Sen sijaan 55–74-vuotiaiden työvoiman tarjonta kasvaa ennustejaksolla kaikkein voimakkaimmin, koska tämänikäinen väestö kasvaa ripeimmin. Tämän ikäryhmän työvoimaan osallistumisaste (30%) on jo noussut korkeammalle tasolle kuin ennen lamaa. Väestön suhteutetun työvoiman tarjonnan kasvua tässä ikäryhmässä selittävät myös yksilölliselle varhaiseläkkeelle ja varsinaiselle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrän lasku sekä osa-aika-eläkeläisten määrän kasvu.

Suhdanteiden heikkeneminen kuvastui viime vuonna erityisesti myös miesten työllisyydessä. Työttömyys aleni selvästi enemmän naisilla kuin miehillä. Naisten työttömyysaste laski 0,9 prosenttiyksiköllä 9,7 prosenttiin, kun miesten työttömyysaste laski vain 0,5 prosenttiyksikköä 8,6 prosenttiin. Etenkin julkisten ja muiden palveluiden kasvu työllisti naisia. Talouskasvun hidastuminen alkoi näkyä miesten työllisyydessä selvästi viime vuoden loppupuoliskolla: työttömien miesten kausivaihteluista puhdistettu määrä kääntyi tuolloin nousuun ja on jatkanut kasvuaan vuoden 2002 alussa (kuvio 5). Miesten työllisyyttä on painanut alaspäin vientivetoisen teollisuustuotannon ja rakentamisen vaiheus. Myös lomautukset ovat koskettaneet huomattavasti suuremmassa määrin miehiä kuin naisia. Naisten työttömyys on sen sijaan edelleen alentunut tämän vuoden alussa. Työvoiman kysynnän lasku kohdistuu tänä vuonna enemmän miehiin kuin naisiin.

Työttömyyden alenemiseen on liittynyt pitkäaikaistyöttömien eli yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olleiden määrän lasku. Vielä viime vuonnakin se laski suunnilleen samaan tahtiin kuin kokonaistyöttömyys, vaikka työhallinnon toimenpiteisiin osallistuvien määrä oli pienempi kuin vuotta aikaisemmin. Vuonna 2001 pitkäaikaistyöttömiä oli keskimäärin 81 300 eli 5 500 vähemmän kuin vuotta aikaisemmin.

Viime vuonna päättyneiden työttömyysjaksojen keskimääräinen kesto oli 18 viikkoa ja meneillään olevien työttömyysjaksojen keskimääräinen kesto 51 viikkoa. On huomioarvoista, etteivät kestot lyhentyneet edellisvuoteen verrattuna. Lisäksi eri ikäryhmien työttömyysjaksojen kesto-aikojen väliset erot ovat pysyneet suurina. Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä työnhakijoista on selvästi suurempi yli 50-vuotiaiden keskuudessa. Vaikka työllisyystilanne koheeneekin uudestaan ensi vuonna, pitkäaikaistyöttömyyden vähentäminen vaatii erityispanostusta.

Valtiontalous pysyy ylijäämäisenä

Taloukskasvun hidastuminen näkyi viime vuonna myös valtiontaloudessa, jonka ylijäämä supistui selvästi edellisvuotiselta, osittain kertaluonteisten tekijöiden poikkeuksellisen korkeaksi nostamalta tasolta. Valtiontalous pysyi kuitenkin ylijäämäisenä, ja ylijäämää kertyi noin 2,5 miljardia euroa.

Kuva: Kalervo Ojukangas / Gorilla

Muihin euromaihin verrattuna Suomen valtiontalouden tila on erittäin hyvä. Kun vertailussa otetaan huomioon koko julkinen sektori eli valtion lisäksi kunnat ja sosiaaliturvarahastot, Suomen vahva asema euromaiden joukossa korostuu entisestään. Useimmista euromaista julkinen talous on alijäämäinen, mutta Suomessa se on selvästi ylijäämäinen. Vaikka koko julkisen talouden ylijäämä supistuikin viime vuonna, se pysyi edelleen varsin suurena. Ylijäämäksi muodostui noin 6,6 miljardia euroa eli 4,9 % kokonaistuotannon arvosta.

Koska kokonaistuotannon kasvuvauhti jää tänä vuonna vielä suhteellisen alhaiseksi, valtiontalouden ylijäämän pieneneminen jatkuu. Myös verotuksen keventäminen hidastaa tulojen kasvua. Ylijäämää kertyy 1,3 miljardia euroa eli 0,9 prosenttia kokonaistuotannon arvosta (kuvio 6).

Ensi vuoden osalta monet valtiontalouden alijäämään vaikuttavat ratkai-

sut, esimerkiksi tietyt verolinjaukset, ovat tekemättä. Jos mitään oleellisia muutoksia esimerkiksi palkkaverotukseen ei tehdä, valtion tulot kasvavat ensi vuonna tätä vuotta nopeammin. Ilman menojen kasvattamisen oleellista hillintääkin päädytään ensi vuonna suunnilleen samansuuruiseen ylijäämään kuin tänäkin vuonna. Ylijäämä mahdollistaa – mikäli sitä pidetään tärkeänä – myös valtionvelan lyhentämisen jatkamisen.

On selvää, että uhka alijäämästä kasvaa, jos talouskehitys on tänä ja ensi vuonna ennustamaamme heikompaa. Näin voi käydä, jos kansainvälinen talous ei elvykään. Oleellista on, että tuolloinkin valtiontalouden heikkeneminen kuvastaisi viime kädessä suhdannekehityksen vaikutusta valtiontalouteen eikä mahdollista rakenteellista alijäämää, joka olisi nostamassa päätään.

Suhdanteista johtuva valtiontalouden tilapäinen heikkeneminen antaa huonon perustelun sekä uhkakuvien maalailulle että finanssipolitiikan kiristämislle.

Vaikka työttömyyden nousu on todennäköisesti jäämässä lyhytaikaiseksi ilmiöksi, se ei vähennä työllisyyttä tukevien lisätoimien tarvetta. Suhdanteiden paraneminen ei välttämättä paranna mitenkään syrjäytymisvaarassa olevien pitkäaikaistyöttömien asemaa. Sen tähden talouden elpyminen ei anna syytä laiminlyödä panostamista esimerkiksi työvoimapolitiikkaan ja koulutukseen. Myöskään valtiontalouden tila ei ole este tämänkaltaisille lisäpanostuksille.